

3. Кобринский М.Е. Социально-педагогические основы организации жизнедеятельности интернатных учреждений в системе регионального образования: Автореф. дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.01 / Нац. ин-т образования. – Минск, 1997. – С. 31.

4. Коноплястая С.Ю. Воспитание готовности к хозяйственно-бытовому труду учащихся вспомогательной школы (на материале социально-бытовой ориентировки): Дис. ...канд. пед. наук: 13.00.03. – Киев, 1991. – 175 с.

5. Москоленко Н.В. Подготовка умственно отсталых воспитанников-сирот к самостоятельной жизни в условиях интернатного учреждения VIII вида: Автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.03 / Ин-т коррекционной педагогики Рос. академии образования. – М., 2001. – С. 24-29.

6. Разуван Е.И. Формирование умений делового общения у учащихся старших классов вспомогательной школы (на материале социальнобытовой ориентировки): Дис... канд. пед. наук: 13.00.03. – М., 1988. – С. 186.

7. Рсалдинова А.К. Формирование у умственно отсталых старшеклассников умений работать по стандартным инструкциям (на материале занятий по социально-бытовой ориентировке): Автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.03 / Ин-т коррекционной педагогики Рос. академии образования. – М., 1993. – С. 17.

8. Рябова Н.В. Формирование социально-бытовых знаний и умений у умственно отсталых учащихся, проживающих в сельской местности: Автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.03 / Ин-т коррекционной педагогики Рос. академии образования. – М., 1994. – С. 17.

9. Стариченко Т.Н. Формирование экономико-бытовых знаний и умений у старшеклассников вспомогательной школы (на материале социальнобытовой ориентировки): Дис. ...канд. пед. наук: 13.00.03. – М., 1988. – С. 198.

10. Щербакова А.М. Формирование социальной компетентности у учащихся старших классов специальных образовательных учреждений VIII вида / А.М. Щербакова, Н.В. Москаленко // Дефектология. 2001. № 3. С. 19 – 34.

11. Педагогика ТРИЗ. Сборник статей для учителей, воспитателей и менеджеров образования, 5 выпуск. Изд. «Вита», Москва, 2000г. Под ред. А.А. Гина.

С С. Жакипбекова,¹ Ш.Б. Насреддин²

¹ ғылыми жетекшісі, PhD, аға оқытушы,
Абай атындағы ҚазҰПУ

² 7M01901 – Дефектология мамандығының 2 курс магистранты,
sharipa.bolatovna@mail.ru, Абай атындағы ҚазҰПУ,
050010, Алматы қ., Қазақстан

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕ СӨЙЛЕУ ТІЛІ ЗАҚЫМДАЛҒАН БАЛАЛАРМЕН ЛОГОПЕДТІҢ ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ

Аңдатпа.

Мақала логопедтің жалпы білім беретін мектепте сөйлеу тілі зақымдалған балалармен жұмыс жүргізілу барысы және педагогикалық шарттар, логопед міндеттеріне арналған. Жұмыстың мақсаты – сөйлеу бұзылыстарының алдын-алудың негізгі бағыттарын зерттеу. Бұл мақалада логопедиялық-түзету жұмыстары, яғни сөйлеудің дамуы оның жоғары жүйке қызметінің күйіне, оның назарына, жадына, қиялына және ойлауына, сонымен қатар жоғары психикалық процестерге және соматикалық немесе физикалық жағдайға байланысты екендігі жайында мәлімделеді. Осыған орай, ересектердің баланың сөйлеуінің сау дамуына белсенді қатысуы, ол үшін қалыпты жағдайда сөйлеуді тәрбиелеу алдын-алудың маңызды екендігі жайында айтылады.

Түйін сөздер: жеке қасиеттері, педагогикалық шарттары, жалпы сөйлеу тілі зақымдалған балалар, сөйлеу терапиясы.

Жақипбекова С.С.,¹ Насреддин Ш.Б.²

¹научный руководитель, PhD, старший преподаватель
КазНПУ имени Абая,

²Магистрант 2 курса по специальности 7M01901 – Дефектология,
sharipa.bolatovna@mail.ru, КазНПУ имени Абая,
050010, г. Алматы, Казахстан

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ОРГАНИЗАЦИИ РАБОТЫ ЛОГОПЕДА С ДЕТЬМИ С НАРУШЕНИЯМИ РЕЧИ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Аннотация.

Статья посвящена педагогическим условиям и ходу работы логопеда с детьми с нарушениями речи в общеобразовательной школе, задачам логопеда. Цель работы – изучение основных направлений профилактики речевых нарушений. В данной статье отмечается, что логопедико-коррекционная работа, то есть развитие речи, зависит от состояния ее высшей нервной деятельности, ее внимания, памяти, воображения и мышления, а также от высших психических процессов и соматического или физического состояния. В связи с этим отмечается активное участие взрослых в здоровом развитии речи ребенка, для которого воспитание речи в нормальных условиях имеет важное значение для профилактики.

Ключевые слова: личностные качества, педагогические условия, дети с общим недоразвитием речи, логопедия.

S. S. Zhakipbekova,¹ Sh. B. Nasreddin²

¹ scientific director, PhD, senior lecturer,

Kazakh National Pedagogical University named after Abay

² 2-nd year master student, major in 7M01901 – Defectology,

sharipa.bolatovna@mail.ru, Kazakh National Pedagogical University named after Abay,
050010, Almaty, Kazakhstan

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR ORGANIZING THE WORK OF A SPEECH THERAPIST WITH CHILDREN WITH SPEECH DISORDERS IN A COMPREHENSIVE SCHOOL

Abstract.

The article is devoted to the pedagogical conditions and the course of work of a speech therapist with children with speech disorders in a secondary school, the tasks of a speech therapist. The purpose of the work is to study the main directions of prevention of speech disorders. This article notes that speech therapy and correctional work, that is, the development of speech, depends on the state of its higher nervous activity, its attention, memory, imagination and thinking, as well as on higher mental processes and somatic or physical condition. In this regard, there is an active participation of adults in the healthy development of the child's speech, for whom the education of speech in normal conditions is important for prevention.

Keywords: personal qualities, pedagogical conditions, children with general speech underdevelopment, speech therapy.

Қазіргі таңдағы табиғаттың ең үлкен сыйы – сөйлеу, ол тек адамға ғана тән. Бірақ бұл туа біткен қабілет емес екені мәлім. Сөйлеу – адамның ең маңызды психикалық қызметі. Сөйлеуді игере отырып, бала қоршаған шындықты жалпылама бейнелеу, оның мінез-құлқын түсіну, жоспарлау және реттеу қабілетіне ие болады. Сөйлеу баланың дамуымен бірге ересектердің сөйлеуінің әсерінен біртіндеп қалыптасады және көбінесе кейбір факторларға байланысты: сөйлеу тәжірибесі, білім беру және оқыту, сонымен қатар сөйлеу дамуын ынталандыратын және сөйлеу үлгісін беретін қалыпты сөйлеу және әлеуметтік орта. Осы факторлардың барлығы бала үшін өмірдің алғашқы күндерінен бастап маңызды. Әр баланың сөйлеу шеберлігі әртүрлі уақытта жүреді және әртүрлі жолдармен жүреді, өйткені бұл көптеген сәттерге байланысты жеке процесс боп саналады. Бұл процестің себептері жүктілік пен босану патологиясы және генетикалық факторлардың әсері болуы мүмкін. Есту органдарының зақымдануы және психикалық дамудың жалпы артта қалуы, сондай-ақ қарым-қатынас пен тәрбиенің жеткіліксіздігі сөйлеуді меңгерудегі артта қалудың себептері болуы ғажап

емес. Сөйлеуді қалыптастыру үшін сөйлеу және есту сияқты анализаторларды дамыту өте маңызды. Бірақ мұның бәрі қоршаған ортаға байланысты. Жаңа жарқын әсерлер, тиісті орта қозғалыс пен сөйлеудің дамуына ықпалын тигізеді. Егер бұл болмаса, онда баланың психикалық және физикалық дамуы кешіктіріледі. Баланың дамуы үшін оның психофизикалық денсаулығы өте маңызды. Сөйлеудің дамуы оның жоғары жүйке қызметінің күйіне, оның назарына, жадына, қиялына және ойлауына, яғни жоғары психикалық процестерге және соматикалық немесе физикалық жағдайға байланысты. Ересектердің баланың сөйлеуінің сау дамуына белсенді қатысуы, яғни ол үшін қалыпты жағдайда сөйлеуді тәрбиелеу алдын-алудың маңызды сәті болып табылады. Өкінішке орай, сөйлеуді дамытудағы бұл сәт, сондай-ақ толыққанды сөйлеудің мәні әлі күнге дейін отбасы мен мектепте бағаланбайды. Статистикаға сәйкес, соңғы жылдары сөйлеу бұзылыстарының саны артып келеді, сондықтан сөйлеу бұзылыстарының алдын-алу жұмыстарына көп көңіл бөлу керек, бұл Мен таңдаған тақырыптың өзектілігін дәлелдейді. Ауызша сөйлеуден айырмашылығы, жазбаша сөйлеу тек мақсатты оқыту жағдайында қалыптасады, яғни оның тетіктері сауаттылықты оқыту кезеңінде қалыптасады және барлық әрі қарайғы оқыту барысында жетілдіріледі. Сөйлеу бұзылыстарын талдау кезінде сөйлеу әрекетін күрделі көп деңгейлі функционалды жүйе ретінде қарастырған жөн, оның құрамдас бөліктері (сөйлеудің фонетикалық, лексикалық, грамматикалық жағы, фонемалық процестер) бір-біріне тәуелді және бір-бірін анықтайды. Өзара әрекеттесу арқылы олар тілдік дағдыларды қалыптастыруға және сөйлеу процесінің жүруіне нақты үлес қосады. Оқу мен жазудың бұзылуы (дислексия және дисграфия) – жас балаларда, әсіресе жалпы сөйлеу қабілеті дамымаған балаларда сөйлеу патологиясының ең көп таралған түрлері боп табылады.

Тәжірибе көрсеткендей, 1-сыныпқа кіретін көптеген балалардың сөздік қоры шектеулі, ұсақ моторикасы нашар дамыған, сөйлеу қабілеті тұрақты. Мектептегі логопедтің жұмысын тиімді ету үшін оған ең алдымен бастауыш сынып мұғалімімен тығыз байланыс қажет. Олардың екеуі де ортақ мақсатқа ұмтылады – оқушыларға сапалы білім беру. Ол үшін мұғалімге әр оқушының жалпы, оның ішінде сөйлеу дамуының жеткілікті жоғары деңгейі болуы керек.

Мектеп логопедінің міндеттеріне келер болсақ:

1. Ауызша және жазбаша сөйлеу қабілеті бұзылған балаларды уақтылы анықтау.
2. Оқушылардың ауызша және жазбаша сөйлеуін дамытудағы бұзушылықтарды түзету.
3. Білім алушылардың білім беру бағдарламаларын игерудегі қиындықтарды уақтылы алдын алу және еңсеру.
4. Мектеп педагогтері мен білім алушылардың ата-аналары (заңды өкілдері) арасында логопедия бойынша арнайы білімді түсіндіру.

Өз кезегінде, мұғалім алған білімі мен дағдыларына сүйене отырып, баланың сөйлеу дамуын жалғастырады.

Жалпы білім беретін мектептегі сөйлеу терапиясының негізгі бағыттары

Толыққанды оқу іс-әрекетін қалыптастыру тілдік құралдардың қалыптасуының белгілі бір дәрежесін, сондай-ақ осы құралдарды қарым-қатынас мақсатында еркін және барабар пайдалану дағдыларын қамтитын сөйлеу дамуының жеткілікті жоғары деңгейімен ғана мүмкін болады. Сөйлеуді дамытудағы ауытқулар қарым-қатынасты қиындатады, яғни танымдық процестердің дұрыс қалыптасуына кедергі келтіреді, оқуды, жазуды және нәтижесінде басқа мектеп дағдылары мен білімдерін игеруді қиындатады. Жазу мен оқуды бұзу мәселесі мектеп тәжірибесінде жетекші орындардың бірін алады, бұл балаларда толыққанды оқу іс-әрекетінің қалыптасуына кедергі келтіреді. Соңғы жылдары біздің мектептің бастауыш сыныптарына түсетін оқушылар арасында сөйлеуді дамытуда әртүрлі ауытқулары бар балалар саны едәуір өсті. Сауаттылықты оқытудың басталуымен мұндай балаларда дисграфия түрінде көрінетін жазбаша тілдің қалыптасуының тұрақты бұзылуы байқалады. Балалардағы сөйлеу бұзылыстарын зерттеу кезінде аралас дисграфия байқалады, оның құрамына тілдік талдау мен синтездің бұзылуы, акустикалық және аграмматикалық және оптикалық дисграфия элементтері сияқты жазу кемшіліктері кіреді. Мектепке дейінгі жастағы түзету жаттығуларын уақтылы ұйымдастыру сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың санын едәуір азайтады. Бұл өз кезегінде ауызша сөйлеу деңгейіндегі ақауды азайтуға мүмкіндік береді. Біздің мектепке балабақшаларға бармайтын көптеген балалар келеді және олармен фонетикалық-фонемалық процестерді және сөйлеудің лексикалық-грамматикалық құрылымын қалыптастыру бойынша жұмыс жүргізілмеген. Тілдің фонетикалық, фонемалық және лексика-грамматикалық құралдарының жеткіліксіз қалыптасуы, диагнозға байланысты сөйлеудің жалпы дамымауы жазбаша сөйлеуді сәтті үйренуге кедергі келтіреді; сөздердің дыбыстық-логикалық құрылымының бұзылуы фонемалық

талдау мен синтезді игеруде үлкен қиындықтар туғызады. Балалардың сөздік қорының шектеулілігі сөздердің семантикасын меңгерудегі қиындықтар түрінде көрінеді, нәтижесінде сөздерді түсіну мен қолданудағы қателіктер пайда болады.

– Сөйлеу тілі зақымдалған балалармен логопедтің жұмысының негізгі бағыттары:

Білім алушылардың диагностикасы;

1-сынып оқушыларының ауызша сөйлеуін зерттеу;

2-4 сынып оқушыларының жазбаша тілін зерттеу;

логопедтік топ балаларының сөйлеуін тереңдетіп тексеру;

оқылым мен жазудың бұзылуымен;

– Консультациялық көмек:

білім алушылардың ата-аналарына (заңды өкілдеріне);

– Логопедтің педагогикалық жұмыс бағыттары:

дыбысты айтудың бұзылуын жеңу;

фонемалық қабылдауды дамыту;

дыбыстық талдау мен синтезді дамыту;

сөйлеудің лексика-грамматикалық құрылымын дамыту;

үйлесімді сөйлеуді дамыту;

кеңістіктік қабылдауды дамыту.

Қорытындылай келе, сөйлеу қабілеті бұзылған балалармен логопедтің жұмысын ұйымдастырудың шарттары уақтылы анықтау, сонымен қатар мұғалім, психолог, ата-ана және логопед арасындағы тығыз қарым-қатынаста дұрыс ұйымдастырылған жұмыс жалпы білім беретін мектеп жағдайында үлкен маңызға ие деп айта аламыз.

Пайдаланылған әдебиет көздері:

1. *Логопедия: Учеб. для студ. дефектол. пед. высш. учеб. заведений/ Под. ред. Л.С.Шаховской. 3-е изд., ВЛАДОС, 2003.– С. 680.*

2. *Методы обследования речи детей: Пособие по диагностике речевых нарушений/ проф. Г.В.Чиркиной. -3-е изд., М.: АРКТИ, 2003. – С. 240.*

3. *Елецкая О. Горбачевская Н. Организация логопедической работы в школе. – М, 2005.*

4. *Ибатова Г.Б., Әмірбекова Қ.Қ., Тулебиева Г.Н «Логопедиялық практиканы жүргізудің әдістемелік нұсқауы»*

УДК 376.42

А.М. Кемешова¹, А.Д. Дәулетхан², Н.А. Мыңбай³, Ә.Н. Омар⁴,

*¹ғылыми жетекші, п.ж/е пс. м., Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
«Арнайы педагогика» бойынша кәсіби даярлау бөлімі*

*^{2,3,4}5B010500 – Дефектология «Олигофренопедагогика» мамандандығы
бойынша 4 курс студенттері*

ЗИЯТЫ ЗАҚЫМДАЛҒАН БАСТАУЫШ МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ БАЛАЛАРДА ҚОРШАҒАН ӘЛЕМ ТУРАЛЫ ТҮСІНІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Мақалада зияты зақымдалған бастауыш мектеп жасындағы балаларда қоршаған әлем туралы түсініктерді қалыптастыру процесінің теориялық негіздері қарастырылған. Зерттеу мәселесі бойынша әдебиеттерге қысқаша теориялық шолу жасалған.

Түйін сөздер: зияты зақымдалған оқушылар, түсінік, қоршаған әлем.